

Boekverslag **Nooit meer slapen (W. F. Hermans)**

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Beschrijving

Primaire gegevens:

Auteur: W.F. Hermans
Titel: Nooit meer slapen
Verschenen in: 1966
Aantal blz.: 265
Leestijd: 15 uur
Uitgelezen op: 16-12-'01

Verantwoording van de keuze

Ik heb in de derde klas 'Het behouden huis' van Hermans gelezen en nu wilde ik meer van hem lezen. De achterkant verraadde dat het een boek is dat gaat over wetenschappers die op studiereis gaan naar Noorwegen. De wetenschap en dit land spreken me zeer erg aan, bovendien was mijn leraar erg enthousiast over dit boek.

Verwachting vooraf

Ik verwachtte een avontuurlijk verhaal waarin het onderzoek van de prachtige natuur van Noorwegen centraal staat.

Eerste reactie achteraf

Zie persoonlijke beoordeling

Korte samenvatting van de inhoud

Alfred Issendorf is een Nederlandse geologie student van prof. Sibbelee en gaat naar Oslo in Noorwegen om bij de oude dhr. Nummedal luchtfoto's op te halen. Dit heeft hij nodig om zijn proefschrift te schrijven. Hij durft Nummedal niet direct om de foto's te vragen. Nummedal leidt hem rond door de geologisch interessante omgeving van Oslo. Alfred volgt hem maar nederig om de foto's te krijgen, maar hij wordt doorverwezen naar Trondheim.

Alfred controleert alles, heeft overal wetenschappelijke blik op en telt al zijn stappen en traptreden enz., zal nooit onvoorbereid zijn of een misstap maken met zoals zijn vader, een botanicus, die in een ravijn is gestorven. Dit gebeurde een paar dagen voordat er thuis een brief werd bezorgd waarin zijn vader werd benoemd tot professor. Alfred is door zijn moeder opgevoed in het denkbeeld dat hij de onafgemaakte carrière van zijn vader moet voltooien. Hij houdt veel van zijn moeder, voor haar is hij wetenschapper geworden, hij wilde eigenlijk fluitist worden.

In Trondheim krijgt hij de foto's ook niet. Vliegt naar Tromsø.

Hij twijfelt aan zichzelf door het missen van de foto's loopt niet alles gecontroleerd.

Arne Jordal en een petroloog: Qvistad zijn Noorse leerlingen van Nummedal en gaan ook naar Finnmark, in het hoge, afgelegen Noorden bij de Russische grens.

Hij gaat naar Alta daar ontmoet hij Arne, reist samen met hem verder naar de plaats waar Qvistad verblijft.

Arne is niet te spreken over Noorwegen; in het buitenland wordt Noorwegen als een onbelangrijk land gezien en de Noren vinden hun eigen taal ook minder belangrijk dan vreemde talen zoals engels, Duits en Frans.

Alfred wil bewijzen dat bepaalde kraters, die toegeschreven worden aan het smelten van ijs aan het einde van de ijstijd, door meteorieten zijn veroorzaakt. Arne verteld hem dat Sibbelee al heel lang in discussie is met Nummedal over deze kraters. Sibbelee denkt ook dat ze door meteorieten zijn veroorzaakt, dus om te slagen zal Alfred dit moeten proberen te bewijzen.

In the tent van Qvistad slaapt ook Mikkelsen, met zijn vieren kopen ze proviand in. Mikkelsen loopt alleen de eerste 25 kilometer mee. Alfred heeft nog nooit zo'n zware rugzaktocht gemaakt en is niet sportief.

Tijdens zijn reis heeft Alfred voortdurend last van muggen en denkt hij aan een vriendin van zijn zus, die hij een keer kort voor zijn vertrek heeft gezien en waarmee hij wil trouwen.

Boekverslag **Nooit meer slapen (W. F. Hermans)**

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Tijdens zijn tocht realiseert hij zich hoe sterk het menselijk lichaam eigenlijk is, hij stelt zich ook wetenschappelijk voor hoe zijn lichaam functioneert.

Er is een sterke man mee gegaan om te sjouwen. De vijf mannen leveren enorme inspanning; ze dragen een zware rugzak hellingen op en vooral Alfred blijft steeds drijfnat omdat ze moerassen en beken doorkruisen. Alfred denkt veel over de wetenschap en oude herinneringen komen boven. Hij vergelijkt wat hij meemaakt met wetenschappers of wetenschappelijke gebeurtenissen. Hij is afhankelijk van de atletische en ervaren Noren. Hij denkt dat, nadat Sibbelee zijn proefschrift heeft gelezen, niemand van zijn tocht zal horen en dat alles voor niets zal zijn. Zijn ideaal is echter om een grote ontdekking te doen. Na zo'n 25 kilometer gaat de sterke man weer naar huis. Door dit onderzoek wil Alfred de dood van zijn vader verwerken. Mikkelsen en Qvistad verschillen van mening: Mikkelsen geloofd wel in God, maar Qvistad vindt dat geen verklaring voor onze beschaving: als God er zou zijn geweest dan had hij de mensen niet zo in hun problemen laten stikken. Qvistad denkt dat de hele kosmos door een andere kosmos is gecreëerd.

Alles wat Arne bezit ziet er armoedig uit, hij is wel van rijke komaf maar hij gunt zichzelf niets. Hij is bang dat hij met nieuwe spullen op pad gaat en dat hij dan niets vindt. Alfred valt en wordt door de anderen verzorgd. Hij denkt dat hij de kwade geest die zijn vader de dood in deed storten, heeft overwonnen. Alfred's moeder is essayist, ze werkte heel hard en geeft veel uit.

Alfred gelooft dat iedereen elkaar voor de gek houdt in de wereld en dat we allemaal eindigen als bedrieger. Dan ontdekt Alfred dat Mikkelsen de luchtfoto heeft waarna hij heeft gezocht. Hij ziet meteen een complot: Nummedal is de rivaal van Sibbelee en daarom heeft hij de foto's opgevraagd en Mikkelsen ermee op pad gestuurd. Alfred kan Mikkelsen wel vermoorden. Hij mag de foto's bestuderen maar hij vindt niets bijzonders. Hij denkt erover na om naar huis te gaan, maar dat kan hij niet maken ten opzichte van zijn moeder. Hij wil naar huis omdat hij inziet dat hij eigenlijk nooit zonder de luchtfoto's had moeten vertrekken en omdat hij Sibbelee te veel heeft vertrouwd. Hij denkt dat computers de overhand zullen krijgen en dat de mens uit zal sterven door overbodigheid. Alfred is een soort gast hij is onhandig en minder ervaren en daarom wordt alles voor hem gedaan. Nog steeds heeft hij last van zijn been. Mikkelsen en Qvistad gaan ineens een andere route volgen en Alfred en Arne blijven allen over. Alfred denkt dat de twee zijn weggegaan omdat Alfred hem ophoudt, Arne is uit beleefdheid gebleven.

Alfred heeft het moeilijk; hij wil niet voor oponthoud zorgen, maar hij heeft het vaak fysiek moeilijk. Bij hem gaat niets vanzelf zoals het tekenen van Arne, zijn enige drijvende kracht is zijn uithoudingsvermogen (hij doet dingen omdat hij dat wil). Alfred raakt Arne kwijt en ook zijn kompas. Hij probeert Arne te vinden en bedenkt zich dat Mikkelsen misschien zijn meteorhypothese probeert te bevestigen en daarom loopt hij naar de enige berg die hij kent. Dit is de berg waar Mikkelsen en Qvistad naartoe zijn gegaan. Ook denkt hij dat ze hem niet om zijn oponthoud hebben verlaten, maar omdat zij iets wisten wat hij niet wist en dat ze hem moesten afschudden omdat hij hun luchtfoto's gezien had. Hij beklimt de berg, maar vindt de twee niet. Dan keert hij terug naar het dorp. Hij wil naar huis gaan maar toch gaat hij terug om Arne te zoeken. Tijdens zijn tocht vraagt hij zich af hoe zijn carrière anders had kunnen verlopen als zijn vader net vroeg was gestorven. In een opleving denkt hij dat hij nog een meteorkrater zal vinden. Hij vindt geen meteor, maar hij treft Arne dood aan. Hij neemt Arne's aantekeningenboek mee naar Ravnastua. Arne is overkomen wat Alfred zo heeft gevreesd: tijdens zijn tocht dood gaan en zo de fout van zijn vader niet rechtzetten. Alfred realiseert zich dat hij weliswaar niet is overleden, maar hij heeft niets ontdekt waardoor hij de dood van zijn vader heeft verwerkt. Het maakt hem ook niet uit wat er met hem zal gebeuren, hij mag nu ook wel verongelukken. Op zijn weg naar huis leest hij in het aantekeningen boek van Arne dat hij de hele tijd op hem heeft gewacht. Hij gaat naar Nummedal en zegt hem dat hij Noors wil leren om in Noorwegen te gaan studeren en dan Arne's onderzoek afmaken aan de hand van Arne's aantekeningen. Nummedal raadt hem dit af en hij keert terug naar Nederland. In de krant leest hij dat men in het gebied meteoren op het spoor is, maar het kan hem niet meer schelen. Hij is toch geen echte onderzoeker, hij heeft alleen doorzettingsvermogen. Zijn moeder geeft hem de meteoriet die zijn vader voor hem had gekocht net voordat hij stierf. Zijn moeder had deze voor zijn promotie bewaard, maar aangezien Alfred zonder onderzoek thuis komt geeft ze die nu maar. Het is slecht een schrale troost, hij heeft de dood van zijn vader niet recht kunnen zetten voor zijn moeder.

Boekverslag **Nooit meer slapen (W. F. Hermans)**

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

Verdieping

Tijd en ruimte

De vertelde tijd van het verhaal is ongeveer twee maanden, dit is de tijd tussen het begin van het avontuur in Oslo en de thuiskomst van Alfred. De verteltijd is ongeveer 15 uur. Het verhaal is chronologisch opgebouwd; alle gebeurtenissen voltrekken zich in de volgorde waarin Alfred ze heeft meegemaakt. Soms zijn er enkele tijdsprongen en flashbacks (jeugdherinneringen van Alfred), maar deze zijn niet dominant. Het verhaal speelt zich af in Noorwegen: in Oslo, maar vooral in het hoge noorden van Noorwegen: Finnmarken. Daar trekken de jongens langs hoge bergtoppen en moerassige dalen.

De wijze van vertellen

Het verhaal is verteld vanuit het ik-perspectief, dit is toepasselijk omdat het boek een soort 'dagboek' van Alfred's reis is. Door dit perspectief maak je kennis met de gedachten die door zijn hoofd spelen tijdens de reis. Zijn wetenschappelijke benadering, die hij in alle dagelijkse gedachten doorvoert is hierdoor heel opvallend. Je maakt kennis met als zijn overpeinzingen en meningen. Je raakt sterk betrokken bij de hoofdpersoon en wordt geraakt door de ontberingen die hij moet ondergaan. Omdat het boek vooral gaat over het zelfinzicht wat Alfred door deze reis krijgt is het noodzakelijk dat je alle gedachten van de hoofdpersoon weet.

Spanning

De spanning komt niet door de manier van vertellen, maar door de gebeurtenissen. Hermans schrijft heel direct en soms ook gruwelijk (hoe Arne erbij lag toen hij dood gevonden werd). Hermans bouwt soms extra spanning op door een gebeurtenis te beschrijven om vervolgens te zeggen dat dit niet is gebeurd.

Thema en motieven

Het thema van het boek is het mislukken van de expeditie en het zelfinzicht wat dit verschaft. Door deze expeditie zou Alfred de dood van zijn vader recht kunnen zetten, maar uiteindelijk ziet Alfred in dat hij geen echte wetenschapper is. Motieven zijn de wetenschappelijke benadering, de vroege dood van de vader van Alfred, falen in het leven, rivaliteit tussen de geologen, kameraadschap, overleven en het oedipuscomplex van Alfred. Doordat Alfred zoveel van zijn moeder houdt, heeft hij zich ten doel gesteld zijn leven te wijden aan de wetenschap om de dood van zijn vader recht te zetten. Hij komt tijdens zijn tocht echter tot inzicht dat hij zelf geen echte wetenschapper is en dat dit de reden is voor het mislukken van de tocht.

Personages

De hoofdpersoon van het boek is Alfred Issendorf. De vroege dood van zijn vader heeft grote invloed gehad op zijn leven. Hij hield namelijk erg van zijn moeder en daarom is hij i.p.v. fluitist wetenschapper geworden om de dood van zijn vader recht te zetten. Hij benadert alles op een wetenschappelijke manier, hij denkt wetenschappelijk, zijn grote doel is om een grote wetenschappelijke ontdekking te doen en ook heeft hij wetenschappelijke eigenschappen, zoals het tellen van voetstappen en traptreden. Hij is ongeveer dertig jaar oud. Hij wil niemand tot last zijn en wil niet de mindere zijn van zijn Noorse collegae. Hij streeft dit eigenlijk tegen beter weten in na want hij is helemaal niet sportief en hij heeft ook niet zo veel ervaring in het maken van trektochten en hij is onhandig. Hij is heel goed gelovig, maar dit verandert wanneer hij opmerkt dat Mikkelsen wel de luchtfoto's heeft bemachtigd. Hij ziet er meteen een complot in van dhr. Nummedal en hij maakt zich boos omdat hij dhr. Sibbelee te veel heeft vertrouwd. Hierdoor wordt hij in zijn opvatting dat mensen elkaar allemaal voor de gek houden en dat we allemaal als dief eindigen gesteund. Tijdens zijn tocht denkt hij over de meest uiteenlopende dingen na, ook vergelijkt hij wetenschappelijke gebeurtenissen uit het verleden met voorvallen die hij zelf meegemaakt. Dan bedenkt hij zich ook dat hij nooit zonder de foto's naar Noorwegen had moeten afreizen en dat hij eigenlijk geen echte wetenschapper is. Hij is heel erg impulsief: nadat hij heeft besloten om naar huis te gaan, kan de volgende dag een lekker zonnetje hem weer om doen draaien om naar Arne op zoek te gaan. Ook wil hij eerst in Noorwegen blijven om het onderzoek van Arne af te maken, maar even later wil hij alleen maar naar huis gaan en lijkt het dat hij Arne is vergeten. Ondanks zijn onhandigheid is hij fysiek wel een doorzetter, geestelijk houdt hij minder lang iets vol en hij kan ook heel snel van doel veranderen. Hij ziet pas heel laat in dat hij eigenlijk weinig in de wetenschap te zoeken heeft, opeens herinnert

Boekverslag *Nooit meer slapen* (W. F. Hermans)

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

hij zich een aantal aanwijzingen die hij al veel eerder had gehad die hem tot een mislukte wetenschapper maakten. Uiteindelijk mislukt hij helemaal, zowel op het sociale (Arne gaat dood en de andere twee hebben hem verlaten) als op het wetenschappelijke, als op het familiere valk (hij heeft de verwachting van zijn moeder niet kunnen waarmaken en de dood van zijn moeder niet kunnen verwerken).

Titel, ondertitel en motto

De titel (*Nooit meer slapen*) staat op het moment waarom Alfred Arne vindt: Arne ligt op de grond en het lijkt alsof hij ligt te slapen, maar hij is dood en dus zal Arne nooit meer slapen. Tevens slaat dit op het feit dat Arne steeds sliep, maar Alfred kon de slaap niet vatten door de muggen en het gesnurk van Arne. Het boek begint met een citaat van Sir Isaac Newton hiermee probeert Hermans aan te geven dat ook Newton vond dat hij geen orde kon brengen doormiddel van de wetenschap in een steeds veranderende wereld.

Relatie tussen tekst en auteur

Volgens hem is de werkelijkheid een chaos en probeert de mens daarbinnen vergeefs waarheid, identiteit, orde en zinvolle verbanden te ontdekken. Een aparte rol speelt de taal, die naar Hermans' oordeel niet in staat is om de complexe en steeds veranderende werkelijkheid weer te geven en haar daardoor dubbelzinnig maakt en vervalst. Hij bestreed, zowel in zijn essays als in zijn fictionele werk, religieuze, politieke, filosofische en psychologische systemen, die pretenderen wel een orde in de chaos te kunnen scheppen. In deze roman laat Hermans zien dat de wetenschap voor Alfred geen orde in de chaos kan scheppen

Als een contemporaine microkosmos laat Hermans de academische wereld, zijdelings of rechtstreeks, fungeren in *Nooit meer slapen* (1966). In deze roman geeft hij niet alleen voorbeelden van bedrog, onbenul en machtswellust, maar toont hij ook het zinloze zoeken naar (wetenschappelijke) waarheid.

Relatie tussen verschillende teksten

Als een contemporaine microkosmos laat Hermans de academische wereld, zijdelings of rechtstreeks, fungeren in *Nooit meer slapen* (1966), *Het evangelie van O. Dapper Dapper* (1973; onder het pseudoniem Schrijver Dezes), *Onder professoren* (1975) en *Uit talloos veel miljoenen* (1981). In deze romans geeft hij niet alleen voorbeelden van bedrog, onbenul en machtswellust, maar toont hij ook het zinloze zoeken naar (wetenschappelijke) waarheid.

Relatie tussen tekst en context en de literaire tekstsoort (genre)

Het genre is een beetje dat van een naturalistische roman, het ongelof tot oprecht handelen komt regelmatig naar voren: Alfred meent dat iedereen elkaar voor de gek houdt en dat iedereen eindigt als een dief. Ook het falen van Alfred staat eigenlijk al vast omdat zijn vader ook heeft gefaald. De vrees van Alfred om ook zo te eindigen als zijn vader vindt je op bepaalde plaatsen in het boek terug.

Beoordeling

Persoonlijke beoordeling

De omgeving van het boek vind ik interessant; ik ben in Noorwegen op vakantie geweest en ik vind het een fascinerend land. Hoewel ik alleen in het zuiden van Noorwegen ben geweest, kan ik met goed voorstellen hoe wijds en ruw het landschap in het noorden is. Bovendien spreekt me het onderwerp aan, want ik houdt van de wetenschappelijke benadering. Ik hou ook van boeken waarin echte avonturen worden beleefd. Dit boek combineert avonturen met psychologie en deze combinatie ligt mij zeer: de reacties in het hoofd van Alfred op bepaalde gebeurtenissen worden beschreven. Ik heb al eerder wat psychologische romans gelezen met één hoofdpersoon en een ik-perspectief. Steeds heb ik geconstateerd dat je door de schrijver betrokken raakt bij de situatie van die persoon. Hermans betreft je, vooral in het begin van het boek, bij de situatie van iemand die aankomt in een vreemd land, door stukken conversatie onvertaald te laten. Hierdoor kan je je goed inleven in de situatie van Alfred in het vreemde land. Soms laat Hermans ook iets weg wat Alfred niet heeft verstaan, zo lijkt het net alsof de lezer zelf ook in een vreemd land is gekomen. Ik natuurlijk vaak over het onderwerp nagedacht,

Boekverslag **Nooit meer slapen (W. F. Hermans)**

Joris Broeders

© havovwo.nl (april 2002)

hoewel het niet helemaal in mijn belevingswereld past. Ik sta namelijk aan het begin van mijn carrière en dan vraag je je natuurlijk af of dat je wel voor de goede stroming kiest, of je toekomstige beroep wel bij je pas. Ik ken echter niet het gevoel dat heel je loopbaan voor niets is geweest. Ik heb ook nooit zo'n grote teleurstelling hoeven te verwerken.

Zoals ik hierboven heb gezegd is dit een mooie combinatie tussen avontuurlijke gebeurtenissen en de gevoelens en gedachten van Alfred. Over het geheel gezien zijn de gevoelens en gedachten het belangrijkste, maar deze hangen nauw samen met bepaalde gebeurtenissen, zoals het vroeg overlijden van Alfred's vader, het niet krijgen van de luchtfoto's en het mislukken van de expeditie. Het verhaal is geloofwaardig, het zou zo gebeurd kunnen zijn en hierdoor raak je sterk bij de situatie van Alfred betrokken. De afloop van het boek is tragisch: Arne sterft en Alfred keert terug zonder wetenschappelijk resultaat en met het inzicht dat hij een mislukte wetenschapper is en dus nooit de dood van zijn vader kan rechtzetten. Als schrale troost krijgt hij dan de meteoriet die zijn vader vlak voor zijn dood heeft gekocht, zijn moeder heeft deze voor zijn promotie bewaard en geeft hem nu maar. Het bewaren van de steen gedurende zijn hele loopbaan, en de zinloosheid hiervan, symboliseert de onzin van zijn wetenschappelijke loopbaan die Alfred inziet. Het moet een vreselijk moment zijn geweest: Alfred heeft zijn moeder teleurgesteld omdat hij de dood van zijn vader niet heeft recht kunnen zetten en als het gevolg hiervan geeft zijn moeder hem iets cadeau wat hij heel graag heeft gewild, maar dat uit een boek komt wat hij nu heeft afgesloten (geologie).

De hoofdpersoon komt zeer levensecht over en je kan je goed inleven in zijn situatie. Ik ken zelf geen wetenschappers, maar de wetenschappers uit dit boek sluiten wel aan bij het beeld wat ik van een wetenschapper heb.

De opbouw van het boek is eenvoudig en het is goed te lezen. Het perspectief is eenvoudig en ook de tijdsloop. Het boek blijft spannend, want je denkt de hele tijd hoe gaat die expeditie aflopen: het eind is ook zeer kort en abrupt (ineens vertrekt Alfred naar huis en het verhaal is uit).

Het taalgebruik van Hermans is opvallend door mooie metaforen (onder aan blz. 197) en omdat hij heel precies beschrijft. Dit past goed in de wetenschappelijke bendering van Alfred, hij telt ook al zijn stappen e.d. en als wetenschapper moet je natuurlijk heel nauwkeurig dingen kunnen beschrijven (zie blz. 101 beschrijving bomen). Het boek bevat bovendien leuke achtergrondinformatie over beroemde wetenschappers en ontdekkingsreizigers, dit spreekt mij als Natuur en Gezondheid leerling zeer aan.

In het boek staan veel dialogen (of de gedachten van Alfred worden beschreven of hij is in dialoog met een collega, die worden natuurlijk weergegeven).